

Végyári Jenő nyugalmazott elnökhelyettes, Marton Ádám kortársa hosszú évtizedekig dolgozott a KSH-ban, 2018. márciusában jelent meg Lakatos Miklós vele készített interjúja a Statisztikai Szemlében.

Végyári Jenő személyesen nem tud itt lenni, de vele egyeztetve felidézzük Marton Ádámnak, 75. születésnapja alkalmából 2009-ben elmondott gondolatait.

Valószínűleg én vagyok itt a legidősebb, és én dolgoztam legrégebben együtt Marton Ádámmal a KSH-ban. Még világosan emlékszem első beszélgetésünkre. 35 évvel ezelőtt, 1974-ben vezettek be egy új statisztikai törvényt, amelynek egyik paragrafusa előírta, hogy a KSH dolgozza ki és vezesse be a statisztikában használatos fogalmak és osztályozások rendszerét. Ez nagyjából addig is így volt, de ez a törvény volt az első, amely ezt expresszív verbis kimondta, előírta. Valamilyen okból én kaptam azt a megbízást, hogy a paragrafust értelmezem és megfelelő javaslatokat tegyek. Iparstatisztikus lévén megfelelően tanácstalan voltam, mígnem egy idősebb kolléga azt javasolta, hogy néhány felkészült kollegával – mások mellett Marton Ádámmal – konzultáljak. A nevét ismertem, de a névhez nem tudtam arcot kapcsolni. Az idősebb kolléga javaslatát megfogadva felkerestem őt. A Buday László épület V. emeletén volt a munkaszobája. Mikor beléptem, rájöttem, hogy ismerem őt, a név és az arc összejött. Akkor ő az egykori Forgalomstatisztikai főosztály (a mai szolgáltatásstatisztikai, külkereskedelmi főosztály jogelődje) Ár- és módszertani osztályának volt a vezetője. Beszélgetésünk során megtudtam, hogy a külkereskedelmi és kiskereskedelmi árstatisztikáért volt felelős, s azt is, hogy az eredeti foglalkozása matematikus, s 1958-ban a külkereskedelmi árstatisztika megszervezése céljából került a KSH-ba. Később, a 60-as években az akkori gazdasági reformra való felkészülés jegyében bízták meg a kiskereskedelmi árstatisztika létrehozásával. Emlékszem, az asztalán feküdt néhány kiskereskedelmi árstatisztikai kérdőív, s ezeket tanulmányozás céljából megkaptam tőle. Ettől kezdve alakult ki köztünk komoly kollegiális kapcsolat, s a véletlenek sorozata folytán szakmai pályánkban hosszú ideig valamiféle párhuzam. Nem lett ugyan a főnököm, én sem az övé. Egy idő után ugyanis én is közel kerültem a külkereskedelmi és kiskereskedelmi árstatisztikához. Különösen a külker. árstatisztikában került a munkánk közel egymáshoz. Akkoriban, a hetvenes években zajlott le a világgazdaságot megrázó olajrobbanás, amely a külker. árstatisztikát is átrendezte. A cserearánymutató vált akkor az egyik legnagyobb érdeklődést kiváltó statisztikai adattá. 1982-ben írtam egy külkereskedelmi tárgyú tanulmányt a Szemle részére, s az írásmű egyik fele az árakkal és a cserearányokkal foglalkozott. A napokban elővettem azt a Szemle-példányt, és a szóban forgó fejezethez a következő szövegű lábjegyzet tartozott: „A különböző cserearány-mutatók leírásában és értelmezésében dr. Marton Ádám különböző, e tárgykörrel foglalkozó – részben kéziratos – munkáira támaszkodtam.” Ez ugyan nem valami precíz hivatkozás, de aki átfut Ádám publikációs jegyzékén, belátja, hogy a jegyzék idevágó terjedelme nem fér bele egy normál méretű lábjegyzetbe. A számos hasonló tárgyú publikációja közül rám akkor a Kossuth Kiadónál megjelent „A világkereskedelmi árváltozások és a magyar cserearány” című munkája gyakorolta. Nem tudom már, mi volt rám a legnagyobb hatással: az a tény-e, hogy Anglia export- és import árindexei az 1700-as évekig nyúlnak vissza, vagy pedig az, hogy egy kolléga a rendkívüli nagy számanyagot felkutatta, fellelte, rendszerezte és értelmezte.

Egy másik, nem ennyire szoros kapcsolat alakult ki köztünk akkor, amikor ő a fogyasztási árstatisztikával foglalkozott, én pedig a kiskereskedelmi árstatisztikához kerültem közel. Az én helyzetem ebben az összefüggésben meglehetősen könnyű volt: a kiskereskedelmi árstatisztika, a lényegét tekintve – akkor és talán máig – alig különbözött attól, amit annak idején ő és munkatársai dolgoztak ki. Gondolok itt pl. az összeíróhálózat kialakítására, az árfelírás rendszerére. Ezek alapjaiban máig is alig változtak.

Egy következő párhuzam akkor alakult ki, mikor Ádám az ELAR-ral, ezen belül a mintavétellel, a hibaszámítással, a meghiusulások problémáival kezdett foglalkozni. Én néhány év múlva a kollégáimmal együtt a gazdaságstatisztikában kerültem szembe hasonló kérdésekkel. Problémáink hasonlóak, párhuzamosak, mondhatnám: közösek voltak.

Ádámmal közös vonzalmaink voltak a Magyar Statisztikai Társaságban is. Több tisztséget töltött be a Társaságban, egyebek mellett egy ideig elnöke volt a statisztikatörténeti szakosztálynak is. A szakosztály ülésein igyekeztem én is részt venni, részben a tárgykör, másrészt a szakosztályban kialakított baráti kapcsolatok, s nem utolsósorban Ádám vonzó személyisége miatt.

Mint tudjuk, nincs élet statisztika nélkül, de, ha kell, van élet a statisztikán kívül is. Egyszer, már nem emlékszem, mikor és hogyan, tudomásomra jutott, hogy Ádám a 11-es busszal jár be a Batthyány tér felől, de a buszról nem a Margit körúton száll le, hanem tovább megy 1-2 megállóval. Mikor egyszer erről beszélgettünk, elmondta nekem, hogy szívbeteg, sőt szívműtéten is átesett, és ha busszal tovább megy, nem felfele, hanem lefele kell sétálnia a KSH-ig. Ebben, a szívbetegségben és a szívműtétben, néhány év múlva, sikerült beérnem őt. El nem tudják képzelni, hogy két ember szívműtét után mi mindenről tud beszélgetni, különösen, ha egy szobában dolgoznak. Erre már nyugdíjas korunkban került sor, amikor mindketten a konferencia-teremben dolgoztunk, amit annak idején sokan kedves kedélyeséggel elfekvőnek neveztek.

Én vasutas-családból származom, s ott, az elfekvőben egy beszélgetés során kiderült, hogy Ádám vasútmodellezéssel foglalkozik. A vasút és vasútmodellezés kimeríthetetlen téma. Beszélgetésünk során kiderült, hogy 1944-ben Ádám átélte a szombathelyi vasútállomás elleni nagy amerikai légitámadást. Én azokat a repülőket akkor láttam csak, amikor szülőfalum felett Bp. felé repültek át. Nem szívesen mondom, de a mi generációnknak a II. vh. volt a legnagyobb közös élménye.

Az 1930-as években a férfiak születéskor várható élettartama a Demográfiai évkönyv szerint 40 év volt. Ezt mindketten jóval túléltek.

Ádám itt hagyott bennünket. Egyszerűen fogalmazva fiatal bárki lehet, de idős nem.